

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-45>

УДК 338.2:031

АДАПТАЦІЯ ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ДО ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

ADAPTATION OF THE ACCOUNTING AND FINANCIAL MECHANISM OF INNOVATIVE INTERACTION OF BUSINESS ENTITIES TO GLOBAL CHALLENGES

Ліхоносова Ганна Сергіївна

доктор економічних наук, професор,
Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6552-8920>

Волошина Анастасія Андріївна

студентка,
Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1071-7959>

Likhonosova Ganna, Voloshyna Anastasiia

National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"

Наразі виникає потреба визначити основні шаблони взаємодії між представниками бізнесу та їх контрагентами. Під час дослідження використані методи діалектики, способи і принципи наукового пізнання, інструменти економічного та порівняльного аналізу задля успішної адаптації зарубіжного досвіду в діяльність українського бізнес-середовища. У ході дослідження запропоновано систему інтегрованого обліку з трансакційним управлінським та стратегічним обліком, а також представлено логіку проведення бізнес-розслідувань щодо використання запозиченого досвіду застосування обліково-фінансових механізмів. В результаті дослідження визначено можливість обґрунтування патернів поведінки бізнесу, які формують систему фінансового, трансакційного управлінського та стратегічного обліку інтелектуальної власності та її структурних складових на базі комплексу концептуальних підходів: теорії інтелектуального капіталу, оцінок інтелектуальної власності, обліку та управління резервною системою підприємства, інтелектуальним капіталом, ризиками, фінансовим становищем. Оптимальний варіант змін патернів, що відповідає вибраним умовам адаптації обліково-фінансових механізмів до умов розвитку бізнесу можна отримати тільки на основі інтуїтивного відбору, відповідних традиційних методів, алгоритмів, стратегій, що будуть покладені в основу поставлених цілей і задач, пов'язаних з характером ведення бізнесу.

Ключові слова: адаптація, фінансово-обліковий механізм, суб'єкти господарювання, патерн, глобальні виклики.

Currently, there is a need to determine the main patterns of interaction between business representatives and their counterparties. During the research, the methods of dialectics, methods and principles of scientific knowledge, tools of economic and comparative analysis were used for the successful adaptation of foreign experience in the activities of the Ukrainian business environment. In the course of the study, a system of integrated accounting with transactional management and strategic accounting was proposed, as well as the logic of conducting business investigations regarding the use of borrowed experience in the application of accounting and financial mechanisms was presented. As a result of the study, the possibility of substantiating the patterns of business behavior that form the system of financial, transactional management and strategic accounting of intellectual property and its structural components based on a complex of conceptual approaches is determined: the theory of intellectual capital, intellectual property valuations, accounting and management, the methodology of net intellectual capital

accounting; methodology of transactional accounting; management systems of the reserve system of the enterprise, intellectual capital, risks, financial situation. The optimal variant of pattern changes, which corresponds to the selected conditions of adaptation of the accounting and financial mechanism to the conditions of business development, can be obtained only on the basis of intuitive selection, appropriate traditional methods, algorithms, strategies, which will be the basis of the set goals and tasks related to the nature of management business. Rethinking the state policy regarding incomes in the context of provision, protection of the working person, devaluation of labor, will allow to form the most healthy prerequisites for the economic growth of business and activate the creation of new accounting and financial mechanisms. In addition, the experience of integration processes shows that for a long time there has been a gradual harmonization of the accounting systems of EU member states by adapting national legislation and harmonizing accounting and finance methodologies to the conditions of Ukrainian business development.

Keywords: adaptation, financial and accounting mechanism, business entities, pattern, global challenges.

Постановка проблеми. За даними досліджень міжнародних інституцій розвиток технологій в світі відбувається за експонентою, а це означає, що з кожним роком кількість змін, які відбуваються в одиницю часу постійно зростає. Тому бізнесу, щоб жити, треба встигати адаптуватися, експериментувати з новими підходами, світовими моделями й обліково-фінансовими механізмами [1]. При цьому 70% ризиків у ситуації змін пов'язані не з технологіями і процесами, а з саботажем співробітників, явним або прихованим. Тому успіх усіх змін у бізнесі залежить від зміни патернів і моделей поведінки людини (курівників, виробників й споживачів), що підпорядковане загальним світовим соціально-економічним і обліково-фінансовим механізмам і тенденціям, серед яких основною є наростання внутрішніх і зовнішніх суперечностей сучасного способу суспільного виробництва, розриви між техніко-економічною та гуманітарною сферами розвитку, що проектуються й сприймається безпосередньо людиною. Тобто на людину впливають домінуючі тенденції, що існують у середовищі її оточення та впливають на ті патери, що сформувались протягом певних періодів й обставин. Проте і оточуючий світ і людина постійно перебувають у розвитку, накопичує досвід, самовдосконалюється. Відповідно трансформуються і патерни, бо сучасні тенденції до гармонійного розвитку бізнесу, освоєння нових, більш ефективних навичок примушує до нових зрушень, змін існуючих механізмів розвитку на більш активні або заміну деяких непрацюючих інструментів та більш продуктивні.

Справа в тому, що не всі способи змін і руху в суспільстві можуть бути комфортними для бізнесу, бо в процесі адаптації деяких обліково-фінансових механізмів, особливо тих, що спрацювали в одних країнах, але не спрацюють в Україні (наприклад, фінансова «шокова терапія» [2], що спрацювала у Польщі, але не в Україні чи пенсійна

реформа в Чилі, що ще й досі не працює в Україні), можуть привносити деякі неприємними наслідками. Тому виникає потреба щодо аналізу патернів, що допоможуть краще розібратися у поведінці бізнесу та дозволить корисніше й ефективніше адаптувати нові чи модернізовані обліково-фінансові механізми до існуючих ситуацій, фактів та налаштувати їх до свідомої поведінки бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використання зарубіжного досвіду, відомого в дослідженнях Р. Нанфоссо, Я. Хаджітчонева щодо з викликів глобалізації з якими стикається Європейський Союз [2], Б. Теліна в контексті моделювання зв'язку фінансової інтеграції в економічне зростання [3] та застосування існуючої практики дії обліково-фінансових механізмів, наведених в роботі І. Мерт, де визначені ефекти співпраці між відділами внутрішнього аудиту та фінансовими справами [4], законодавства та стандартів ЄС, означених в дослідженнях М. Мандель та Я. Веймалек [5] є основою для переосмислення в Україні державної бюджетно-фінансової політики, в контексті забезпечення і захисту працюючого бізнесу задля формування найбільш ефективних механізмів регулювання та зростання національної економіки.

Методологічною основою дослідження стали сучасні нормативно-правові та законодавчі джерела формування обліково-фінансових механізмів та патернів в діяльність бізнесу. В проведених дослідженнях використані методи діалектики, способи і принципи наукового пізнання, інструменти економічного та порівняльного аналізу задля успішної адаптації зарубіжного досвіду в діяльність українського бізнесу-середовища. Дане дослідження відбувається в рамках науково-дослідної (дослідно-конструкторської) роботи, що виконується на базі кафедри фінансів, обліку і оподаткування National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute" за темою

«Обліково-фінансовий механізм інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання в контексті трансформації економіки знань та соціально-поведінкових обмежень» (державний реєстраційний номер 0121U108324).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Формування звички бути уважним завжди і в усьому стане необхідністю у повсякденній роботі [3]. Життєдіяльність та успішність будь-якого підприємства підвладна купі різних факторів, але найуспішнішими будуть ті, хто зможе передбачити вплив цих факторів та запобігти впливу негативних, посиливши позитивний вплив. Дії на передбачення проблем та підготовка до кризових явищ, навіть якщо офіційно-доступна інформація не засвідчує можливість їх появи, – це перший патерн, який є важливим у поточному році й надалі, дозволить зберегти фінансову стабільність у довгостроковій перспективі.

Скорочення масштабів та зменшення розмірів – це тренд, який стає патерном для більшості представників бізнес-середовища: зменшення кількості заходів, скорочення кількості їх учасників, мінімізація та спрощення контенту на веб-сайтах, коротші відео, менші обсяги друкованих матеріалів, компактніші розміри речей. Перехід від масштабних заходів до невеличких зустрічей у вузькому колі; надання переваги простим, невеликим зрозумілим зручним речам, спрощений спосіб життєдіяльності – потреба, сформована у 2020 перетворюється поступово у патерн як для самого бізнесу так і для суспільства в цілому, створюючи підґрунтя для уникнення надмірних витрат та економії фінансових ресурсів [4].

Практичне застосування штучного інтелекту – останні два роки використання штучного інтелекту у повсякденному житті активно розповсюджується і серед населення і у бізнес-середовищі. Він значно спрощує повсякденну роботу із набором текстів. Розроблені програмні продукти полегшують творчий процес створення текстів, допомагаючи у редагуванні та генеруючи їх самостійно на основі заздалегідь визначених параметрів. Аби пришвидшити робочі процеси, більшість підприємців мають залучити до організації своєї діяльності такий інструмент та активно його використовувати – це третій загальний патерн для суб'єктів господарювання.

Інвестування у людський капітал – ще один тренд сучасності [5]. Кваліфіковані фахівці – завжди цінний ресурс для будь-якого підпри-

ємства, але зараз мова йде саме про інвестиції у наявних працівників, саме такий патерн формувався останні два роки і зараз він тільки закріплюється: утримання та розвиток професійних компетенцій постійних працівників набагато вигідніше з фінансово-економічної точки зору (і не тільки) ніж пошук та залучення високооплачуваних фахівців.

Індивідуалізація відео-матеріалів. Відео, як форма контенту продовжуватиме нарощувати оберти, але його зміст стає більш диференційованим. Це стосується і відео конференцій: від програм масового відео зв'язку професійні користувачі переходять до індивідуального зв'язку, в тому числі до створення індивідуального відео матеріалу для кожного партнера, клієнта, контрагента, тощо, адже простіше подивитись, прослухати ніж прочитати. Такий тренд фактично перетворюється у новий спосіб комунікації, який може зекономити час, а відповідно і гроші.

Адаптація веб-контенту до потреб мобільних користувачів [6]. Активне просування власного бізнесу та фінансово-економічна стабільність стану неможливим, якщо підприємство не адаптує свій сайт для мобільних пристроїв. Більшість потенційних контрагентів, клієнтів для вже не готові витратити час на те, щоб відкривати комп'ютер, набагато простіше взяти телефон та здійснити операцію у мобільній версії сайту, через відповідний додаток, тощо.

Екологізація бізнесів. На перший погляд, цей тренд не має ніякого відношення до покращення фінансово-економічної стабільності суб'єктів економічної діяльності, але це тільки на перший погляд. Сучасний цивілізований світ усвідомлює масштаби екологічних проблем, створених людством за час свого існування. Екологізація стає головною потребою та умовою виживання планети. Підтвердженням необхідності даного тренду стали зафіксовані факти регенерації екосистем з причини припинення виробництв, скорочення кількості відвідувачів відомих туристичних дестинацій і т. п. під час карантинних заходів в різних куточках нашої планети. Пряма взаємозалежність між екологічністю виробничих та бізнес-процесів та прихильністю партнерів, клієнтів, контрагентів стає очевидною.

Представлені світові тренди поведінки в економічному середовищі, обов'язково, так чи інакше відображаються на фінансовому становищі будь-якого підприємства, врахування цих тенденцій є важливою складовою формування позитивного фінансового потоку.

Постановка завдання. Мета даного дослідження спрямована визначення шаблонів – патернів фінансово-облікового механізму, усунення існуючих перешкод щодо нівелювання негативних явищ в економіці і пошуку умов для забезпечення потреб бізнесу, стимулів для подальшого розвитку, підвищення якості і рівня життя, залучення більшого фінансового ресурсу, вкладів та інвестицій для забезпечення виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначити бізнес поведінкові патерни у нових українських реаліях допоможе сегментація. Як відправну точку можна взяти критерії відбору, які вже використовуються на підприємстві – на основі потреб споживачів, соціально-демографічних характеристик тощо – а потім додати додаткові параметри та обліково-фінансові механізми їхньої обробки. До них відносяться ті, що відображають особливості поведінки клієнтів [7]: частота покупок, коефіцієнт повторних покупок, середній чек, кращі обліково-фінансові канали.

Крім того, необхідно врахувати вартість обслуговування сегмента та наявність вимог до кастомізації продукту, що пропонується споживачеві. Зібравши такий масив даних, можна сформувати сегменти з урахуванням поведінки клієнтів, основу яких – стратегічна сегментація. Кожен сегмент має бути оцінений, принаймні, за такими характеристиками: прибутковість, швидкість та зручність обліково-фінансових механізмів, кількість клієнтів та середня тривалість взаємин.

Проведення такого аналізу дозволяє виділити поведінкові патерни, які найбільше впливають на прибутковість. Так підприємство зрозуміє, як саме споживач може поводитися і які дії він може робити, щоб збільшити свою цінність для бізнесу [8]. Приклади поведінкових патернів, які позитивно впливають на розвиток обліково-фінансових механізмів забезпечення прибутковості підприємства: здійснення повторних покупок; купівля річної передплати; періодичні повторні однакові покупки; допомога у генерації нових споживачів; використання частіше онлайн-каналу взаємозв'язку.

До поведінкових патернів, які негативно впливають на розвиток обліково-фінансових механізмів забезпечення прибутковості підприємства, варто відносити: взаємодія з підприємством лише через офлайн-представництва; купівлю низькомаржинальних продуктів; безліч звернень у технічну підтримку; часте використання промокодів; повернення товару.

Кожному такому патерну необхідно при-своїти одну або кілька метрик і розрахувати їх поточне та потенційне значення. Не всі метрики будуть прямими, іноді можуть бути непрямыми. Завдяки цьому можна буде контролювати, наскільки ефективно CRM-програми впливають зміну поведінки клієнтів [9]. Також кожному патерну необхідно привласнити одну з базових метрик CRM: прибутковість, швидкість та зручність обліково-фінансових механізмів, кількість клієнтів та середня тривалість взаємин.

Щоб виробити нові ефективні патерни щодо поведінки бізнесу відповідно вибраному досвіду застосування обліково-фінансових механізмів можна запропонувати слідувати таким рекомендаціям [10]:

- кожний досвід або ситуацію слід розглядати під різними кутами зору, аналізуючи не тільки плюси, але й мінуси для прийняття правильного рішення або народження нової позиції;

- будь-яке бізнес середовище є багатограним, поляризованим, тому характерною ознакою для багатьох видів бізнесу буде те, що вони не зможуть вписати свою поведінку у встановлені та вже існуючі форми й рамки патернів;

- для розв'язання існуючих проблем слід зробити поміркований вибір стосовно того, чи здатен бізнес самостійно вийти зі стану безпорадності шляхом розвитку творчої підприємливості, чи слід звернутися за допомогою до інших суб'єктів господарювання.

4. Кожен патерн поведінки бізнесу може використовувати кілька принципово відмінних підходів: зруйнувати стару поведінку, додати більш вдалу нову, або одночасно руйнувати старе і створювати нове. Проте вважається, що краще додавати нові, виходячи з того, що бізнес (на кшталт людини, що керує цим бізнесом), буде користуватися новими пропозиціями та апробувати їх [11]. Але для кожного моменту часу та ситуації, існує тільки один найкращий варіант розгортання подій, який, як раз, можна знайти в процесі певного усвідомленого відбору, бо робити правильний вибір – це стан сформованої свідомості і ставлення бізнесу до норм й правил поведінки, що існують у суспільстві.

5. У своїй повсякденній діяльності бізнес керується певними шаблонами поведінки, які засвоюються на рівні несвідомого. Однак важливо акцентуватися на патернах, прив'язаних до тієї сфери, яка представляє інтерес в плані розвитку.

6. При роботі з патернами важливо зрозуміти, що змінити їх у край складно без допомоги фахівців, особливо якщо мова йде про обліково-фінансові механізми та необхідності їх налаштування до воєнних умов розвитку економіки країни та вимагає від бізнесу, як мінімум – наявності базових знань.

На думку А. Allen, співробітника Американського інституту праці, бухгалтерський облік поведінки бізнесу є: розвиток теоретичних основ, які пояснюють природу і визначають чинники вартості людей з погляду офіційних організацій; розробку обґрунтованих та надійних методів оцінки цінності та вартості людей для організацій; проектування організаційного забезпечення впровадження запропонованих методів оцінки (Allen, 2021) на базі використання показників чистих активів та чистих пасивів у адекватні оцінки [12].

Методи вимірювання та оцінки поведінки бізнесу орієнтовані на використання інструментів бухгалтерського інжинірингу. Патерн поведінки бізнесу та методологія його обліку орієнтована на використання інтегрованої системи фінансового, управлінського та стратегічного обліку з трансакційним управлінським та стратегічним обліком [13].

Система інтегрованого обліку з трансакційним управлінським та стратегічним обліком будується на структурованому плані рахунків із забезпеченням інтеграції на трьох ярусах [14]:

1. Фінансовий облік, на базі інтерфейсу фінансового обліку, становить основу системи та будується використання структурованого плану рахунків;

2. Система трансакційного фінансового обліку, що включає комп'ютерні програми, вмонтовані у структурований план рахунків:

- 1) структурний похідний балансовий звіт;
- 2) маркетинговий похідний балансовий звіт;
- 3) біхевіористський похідний балансовий звіт;
- 4) сегментарний похідний балансовий звіт;
- 5) прогнозний похідний балансовий звіт;
- 6) стратегічний похідний балансовий звіт;
- 7) інтелектуальний похідний балансовий звіт.

При цьому як початковий оператор можуть виступати розділи плану рахунків, мега рахунки, чисті активи як фактичних чи прогнозних даних.

Висновки. Проведене дослідження визначило можливість обґрунтування патернів поведінки бізнесу, які формують систему фінансового, трансакційного управлінського та стратегічного обліку інтелектуальної власності та її структурних складових на базі комплексу концептуальних підходів: теорії інтелектуального капіталу, оцінок інтелектуальної власності, обліку та управління, методологія обліку чистого інтелектуального капіталу; методологія трансакційного обліку (обліково-методичне забезпечення, структурований план рахунків, архітектура обліку, інформаційні трансакції, інтегрована система обліку); системи управління резервною системою підприємства, інтелектуальним капіталом, ризиками, фінансовим становищем.

Як показало проведене дослідження оптимальний варіант змін патернів, що відповідає вибраним умовам адаптації обліково-фінансових механізму до умов розвитку бізнесу можна отримати тільки на основі інтуїтивного відбору, відповідних традиційних методів, алгоритмів, стратегій, що будуть покладені в основу поставлених цілей і задач, пов'язаних з характером ведення бізнесу. Безумовно, для передбачуваного розвитку економіки України можна передбачати усі існуючі і запропоновані методи аналізу, оцінки і запропоновані інші способи прийняття правильних рішень на основі Data mining чи SWOT-аналізу. Проте економіка України сьогодні розвивається непередбачуваними шляхами, що створює певні додаткові проблеми щодо змін патернів поведінки бізнесу. І є сподівання, що застосування запропонованих інструментів прийняття рішень щодо трансформації патернів і адаптації вже існуючого досвіду застосування обліково-фінансових механізмів створять можливість для появи нових підходів та новацій у функціонуванні не тільки бізнесу в умовах воєнних дій, але й усього українського суспільства, що згуртовано для виконання поставлених задач щодо вивільнення окупованих територій, розвитку бізнесу і перехід від умов воєнного часу на мирне виробництво, що передбачає інтегрування у європейську й світову економічну співдружність, фінансову систему та прийняття за основу надбання світової економіки й цивілізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Change to live in the future. 5 Life Hacks – How to manage changes in the company [online]. Available at: <https://mim.kyiv.ua/publication/zmnyuy-schob-jiti-v-maybutnomu>.
2. R. Nanfosso, J. Hadjitchoneva (2021) The European Union facing the challenges of Globalisation. *Economic Studies*, volume 30(5), 27–47.

3. B. Tekin (2021). Modeling the relation of financial integration-economic growth with GMM and QR methods. *Economic Studies*, volume 30(8), 32–47.
4. I. Mert (2021) The effects of collaboration between internal auditing and financial affairs departments. Volume 30(3), 96–114.
5. M. Mandel, J. Vejmalěk (2021). Testing the Properties of Financial Analysts' Predictions of Future Spot Exchange Rates (Example of CZK/EUR). *Finance a úvěr-Czech Journal of Economics and Finance*, 71, no. 1, 33–51.
6. Z. Tuma (2021) Corporate Governance of Financial Stability. *Finance a úvěr-Czech Journal of Economics and Finance*, 71, no. 4, 268–281.
7. Abdul M. Nasir, R. Zainudin, Aidil R. Shahrin (2022) Financial Revenues, Financial Leverage, Debt Maturity, Uncertainty and the Underinvestment Problem. *Finance a úvěr-Czech Journal of Economics and Finance*, 72, no. 1, 71–101.
8. E. Adamek, J. Janku (2022) What Drives Small Business Crowdfunding? Impact of Macroeconomic and Financial Factors. *Finance a úvěr-Czech Journal of Economics and Finance*, 72, no. 2, 172–196.
9. F. Marimuthu (2020) Government assistance to state-owned enterprises: a hindrance to financial performance. *Investment Management and Financial Innovations*, Vol. 17, Issue 2, 41–50.
10. Pattern – what is it in psychology? Behavior patterns [online]. Available at: <https://www.kozaky.org.ua/patern-shho-ce-take-v-psixologi%D1%97-paterni-povedinki/>
11. Bazilyuk A. V. (2019) Financial motivators of economic growth and drivers of a new quality of life in Ukraine. The financial and credit mechanism of the development of the economy and the social sphere. *Materials of the II International Scientific and Practical Internet Conference, October 24–25, 2019, Kropyvnytskyi*. K.: "Exclusive-System", pp. 13–16.
12. Petro Kutsyk (2022) Cognitive approach to the formation of strategy based on DATA mining and SWOT analysis. *Economic Analysis*, Vol. 32, No. 2, 243–251.
13. A. Allen, M. F. Lewis-Western, K. Valentine (2021) The Innovation and Reporting Consequences of Financial Regulation for Young Life-Cycle Firms. *Journal of Accounting Research*, 1(60) pp. 45–95.
14. G. Likhonosova, I. Chaplygin (2021) Concept of systematization of financial results of the enterprise: accounting and analytical aspects of provision. *Time Description of Economic Reforms*, 1(41), pp. 58–66.